Охмуш Наталя Валеріївна, здобувач Національного університету цивільного захисту України Черкаси, Україна ORCID: https://orcid.org/0009-0008-1633-7843

Okhmush Nataliia, Degree Applicant National University of Civil Protection of Ukraine Cherkasy, Ukraine ORCID: https://orcid.org/0009-0008-1633-7843

МІЖМЕХАНІЗМОВА СУМІСНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

INTERMECHANISM COMPATIBILITY AS A TOOL FOR IMPROVING THE EFFECTIVENESS OF STATE REGULATION OF UKRAINE'S BANKING SECTOR

Анотація

У статті обґрунтовано методичний підхід до використання міжмеханізмової сумісності як інструменту підвищення результативності державного регулювання банківського сектору України. Визначено зв'язок між міжмеханізмовою сумісністю та регуляторним розривом результативності, що виникає за формального функціонування інструмента без досягнення очікуваного суспільного ефекту. Запропоновано оцінювати вплив регуляторних рішень на фінансову стійкість, кредитування, конкуренцію, цифрово-операційну стійкість, захист споживачів та євроінтеграційні зобов'язання. Розвинуто інструментарій через регуляторний паспорт проблеми, матрицю міжмеханізмової сумісності, інтегровану панель результативності та ex post оцінювання. Обґрунтовано адаптивний цикл

«діагностика – калібрування – пілотування – масштабування – моніторинг – оцінювання – коригування». Практичне застосування підходу спрямоване на зменшення нормативної фрагментації, дублювання вимог і непропорційного комплаєнс-навантаження в умовах цифрової трансформації, воєнних ризиків та європейської інтеграції.

Ключові слова: державне регулювання, банківський сектор, регуляторна результативність, міжмеханізмова сумісність, регуляторний розрив, ex post оцінювання, SupTech, європейська інтеграція.

Abstract

The article substantiates a methodological approach to using intermechanism compatibility as a tool for improving the effectiveness of state regulation of Ukraine’s banking sector. It clarifies the relationship between intermechanism compatibility and the regulatory effectiveness gap, which arises when an instrument formally operates but does not achieve the expected public outcome. Regulatory decisions are proposed to be assessed by their effects on financial stability, lending, competition, digital operational resilience, consumer protection and European integration commitments. The toolkit includes a regulatory problem passport, an intermechanism compatibility matrix, an integrated effectiveness dashboard and ex post evaluation. An adaptive cycle of diagnosis, calibration, piloting, scaling, monitoring, evaluation and correction is substantiated. The approach is intended to reduce regulatory fragmentation, duplication and disproportionate compliance burdens under digital transformation, wartime risks and European integration.

Keywords: state regulation, banking sector, regulatory effectiveness, intermechanism compatibility, regulatory gap, ex post evaluation, SupTech, European integration.

Постановка проблеми. Державне регулювання банківського сектору України одночасно виконує стабілізаційну, наглядову, стимулювальну, цифрову, споживчу та євроінтеграційну функції. В умовах воєнних ризиків, високої інтенсивності цифрових фінансових послуг і прискореного оновлення нормативного середовища регуляторне рішення дедалі рідше впливає лише на одну сферу. Вимога до капіталу може змінювати кредитну пропозицію, новий цифровий стандарт – структуру витрат і технологічних залежностей, а посилення звітності – інформаційну спроможність нагляду та одночасно комплаєнс-навантаження банків. Через це оцінка окремого інструмента лише за фактом його прийняття або формального виконання не дає повного уявлення про якість державного регулювання. Необхідним стає аналіз сукупного регуляторного ефекту та взаємодії різних механізмів державного впливу [1–4].

У такій конструкції особливого значення набуває категорія регуляторного розриву результативності. Вона дозволяє описати ситуацію, коли інструмент формально функціонує, адресати виконують установлені вимоги, однак фактичний суспільний результат істотно відхиляється від цільового. У кредитній сфері це може проявлятися у збереженні низької глибини довгострокового фінансування попри наявність програм підтримки; у цифровій сфері – у формальній доступності сервісу за недостатньої фактичної безперервності; у сфері відкритого банкінгу – у наявності нормативної можливості доступу до рахунку, але недостатній стабільності або якості взаємодії через API [5–7]. Виявлення такого розриву потребує не автоматичного висновку про помилковість регулювання, а причинного аналізу.

Аналіз досліджень. Сучасні нормативні та науково-практичні підходи до банківського регулювання дедалі більше орієнтуються на результативність, операційну стійкість, цифрові ризики та використання

даних. Закон України «Про Національний банк України» і Закон України «Про банки і банківську діяльність» формують базову інституційну рамку регуляторної компетенції [1; 2]. Оновлена Стратегія розвитку фінансового сектору України та Стратегія Національного банку України поєднують цілі стійкості, відновлення, сучасних фінансових послуг та інституційної спроможності [3; 4]. Законодавство про платіжні послуги та нормативне регулювання відкритого банкінгу розширюють регуляторний периметр від традиційних банківських операцій до цифрових ланцюгів надання послуг [5–7].

Розвиток SupTech посилює інформаційну складову результативного регулювання. Дослідження BIS щодо факторів упровадження SupTech показує, що ефект технологій залежить не лише від програмного забезпечення, а й від якості даних, організаційної готовності, компетентностей і процедур використання аналітичних результатів [13]. Отже, автоматизація звітності сама по собі не усуває регуляторного розриву. Якщо аналітичний сигнал не пов’язаний із процедурою ескалації, відповідальністю підрозділу та можливістю коригування рішення, технологічна модернізація може залишитися допоміжним інструментом без істотного впливу на якість державного управління.

Таким чином, література й нормативні джерела достатньо детально охоплюють окремі напрями – фінансову стійкість, цифровізацію, операційний ризик, відкритий банкінг, SupTech, хмарні технології та європейську конвергенцію. Недостатньо розробленим залишається методичний рівень, на якому ці напрями оцінюються як взаємопов’язана система. Потребує конкретизації критерій міжмеханізмової сумісності та набір інструментів, що дозволяє ще до масштабного запровадження рішення перевірити його сукупний ефект, а після впровадження – встановити фактичний результат і за потреби скоригувати регуляторну конструкцію.

Метою статті є обґрунтування теоретичних положень і розвиток методичного підходу до оцінювання міжмеханізмової сумісності регуляторних рішень у банківському секторі України, визначення її зв'язку з регуляторним розривом результативності та формування інструментарію для попереднього й ex post оцінювання сукупного ефекту державного регулювання.

Виклад результатів. Вихідним положенням дослідження є розмежування формальної відповідності та регуляторної результативності. Формальна відповідність характеризує виконання встановленої норми, подання звітності, дотримання процедури або наявність передбаченої політики. Регуляторна результативність відображає досягнення цільового суспільного стану, заради якого застосовано інструмент. Між цими рівнями може існувати розрив: виконання вимоги не завжди означає зниження ризику, розширення кредитування, підвищення безперервності послуги або покращення захисту споживача. Саме тому оцінювання має починатися з чіткого формулювання проблеми й очікуваного результату, а не з переліку дій, які повинні виконати адресати.

Регуляторний розрив результативності доцільно визначати як стійке відхилення фактичного суспільного результату від цільового стану за умови формального функціонування відповідного регуляторного інструмента. Ця категорія не тотожна порушенню. Якщо банк не виконує норматив, проблема належить до сфери комплаєнсу та наглядового реагування. Якщо норматив виконується, але системний ризик не знижується або виникає суттєвий небажаний ефект, необхідно оцінювати конструкцію самого інструмента, взаємодію з іншими вимогами та зовнішнє середовище. Такий підхід переносить частину відповідальності за результат із піднаглядного суб'єкта на якість публічного управління.

Виявлення регуляторного розриву потребує базового та цільового рівнів показників. Для кожного інструмента має бути визначено, який результат вважається бажаним, протягом якого періоду він очікується і які показники відображають його досягнення. Наприклад, для операційної стійкості доцільно оцінювати не кількість внутрішніх політик, а доступність критичних сервісів, час відновлення та масштаб порушення; для відкритого банкінгу – не лише кількість підключень, а стабільність доступу, частоту відмов та якість клієнтського досвіду; для стимулювання кредитування – не лише суму виданих кредитів, а додатковий обсяг життєздатного фінансування, що не виник би без державного інструмента.

Поняття міжмеханізмової сумісності пропонується використовувати для перевірки того, чи узгоджується регуляторне рішення з цілями й інструментами інших контурів державного регулювання. Сумісність не означає відсутності будь-якого негативного побічного ефекту. У складній фінансовій системі компроміси неминучі. Критерієм є їх передбачуваність, пропорційність і керованість. Якщо підвищення вимог до стійкості дещо збільшує витрати, але істотно знижує системний ризик, такий компроміс може бути виправданим. Якщо ж витрати значні, а ризик практично не змінюється, регуляторний розрив і несумісність потребують корекції.

Для практичного застосування критерію пропонується матриця міжмеханізмової сумісності. По горизонталі в ній фіксуються основні виміри результату: фінансова стійкість, кредитно-інвестиційна функція, конкуренція, цифрово-операційна стійкість, захист споживачів, інноваційність і євроінтеграційна відповідність. По вертикалі – ключові характеристики конкретного рішення: мета, адресати, необхідні дані, прямі витрати, часовий горизонт, технологічні передумови, ризики дублювання та умови перегляду. Для кожної комбінації визначається очікуваний позитивний, нейтральний або негативний вплив та його істотність. Матриця

має використовуватися як аналітичний інструмент, а не як формальний чек-лист.

Другим інструментом пропонується регуляторний паспорт проблеми. Його функція полягає в тому, щоб зафіксувати причинно-наслідкову логіку ще до вибору конкретної норми. Паспорт має містити опис проблеми, її масштаб, групи суб'єктів, базові показники, причини, альтернативи державного втручання, очікуваний результат, джерела даних, відповідального суб'єкта, критерії перегляду та умови припинення інструмента. Така конструкція дисциплінує нормотворення: спочатку регулятор доводить існування проблеми й визначає, як буде виміряно її розв'язання, а потім обирає нормативний, наглядовий, інформаційний або стимулювальний засіб.

Третім елементом є інтегрована панель результативності. Її відмінність від звичайного набору статистичних показників полягає у прив'язці кожного індикатора до конкретної регуляторної гіпотези. Якщо держава очікує, що певна вимога підвищить стійкість, повинно бути визначено, які показники і в який строк відобразять зміну. Якщо інструмент спрямований на кредитування, необхідно розрізняти загальне зростання кредитного портфеля та додатковий ефект, спричинений саме державним втручанням. Для цифрової стійкості важливо поєднувати частоту інцидентів, тяжкість порушень, час відновлення, концентрацію залежностей і повторюваність однакових причин.

Міжмеханізмова сумісність особливо важлива для контролю технологічних залежностей. Використання хмарних сервісів може підвищувати масштабованість і резервування, але одночасно створювати концентраційний ризик, якщо багато установ залежать від однакового критичного постачальника. Нормативне регулювання хмарних технологій в Україні та європейська логіка DORA підтверджують необхідність оцінювати

не лише договір окремого банку, а й секторний ефект спільних залежностей [14; 15]. Відповідно, рішення про посилення вимог до третіх сторін повинно аналізуватися щодо впливу на конкуренцію, доступність технологій, вартість комплаєнсу та реальне зниження системного ризику.

Після впровадження значущого інструмента має проводитися ex post оцінювання. Воно повинно відповідати щонайменше на чотири питання: чи досягнуто цільового результату; які прямі й непрямі побічні ефекти виникли; чи були витрати на виконання пропорційними ефекту; чи потрібно зберігати, посилювати, послаблювати, перекалібровувати або скасовувати інструмент. Останнє питання принципове. Якщо оцінювання завершується лише звітом, не пов'язаним із управлінським рішенням, зворотний зв'язок залишається формальним. Регуляторний цикл повинен передбачати процедурно визначену реакцію на результати оцінки.

Для складних цифрових і міжмеханізмових реформ доцільним є поетапний адаптивний цикл: діагностика проблеми – калібрування інструмента – пілотування – масштабування – моніторинг – оцінювання – коригування. Діагностика встановлює причинну природу проблеми; калібрування визначає інтенсивність і адресатів впливу; пілотування перевіряє виконуваність; масштабування поширює рішення після підтвердження базових гіпотез; моніторинг відстежує як виконання, так і суспільний результат; оцінювання встановлює фактичний ефект; коригування забезпечує регуляторне навчання. Такий цикл поєднує правову стабільність із адаптивністю та не передбачає довільної зміни правил.

Європейська інтеграція робить міжмеханізмову сумісність ще важливішою. Наближення до acquis не повинно оцінюватися тільки за кількістю імплементованих актів. Необхідно перевіряти, чи здатні НБУ й банки забезпечити порівнюваний функціональний результат, чи є дані для нагляду, чи узгоджені нові вимоги з національними процедурами та чи

враховано специфічні воєнні ризики. DORA демонструє інтегрований підхід до цифрової операційної стійкості, однак його ефективність залежить від наглядової спроможності, якості даних і зрілості управління ризиками [14]. Для України тому важлива не механічна ідентичність норм, а функціональна та інституційна сумісність.

На основі проведеного аналізу міжмеханізмову сумісність можна визначити як властивість системи державного регулювання, за якої цілі, інструменти, інформаційні вимоги, часові горизонти та процедури різних регуляторних контурів не створюють непропорційних взаємних перешкод і забезпечують керований сукупний ефект. Її оцінювання має здійснюватися на трьох етапах: ex ante – до прийняття рішення; у процесі впровадження – через пілотування та моніторинг; ex post – після накопичення достатніх даних про результат. Така трирівнева модель дозволяє перейти від контролю окремих правил до управління взаємодією механізмів.

Висновки. Дослідження підтвердило, що результативність державного регулювання банківського сектору не може оцінюватися лише через формальне виконання вимог. Регуляторний розрив результативності виникає, коли чинний інструмент не забезпечує очікуваного суспільного ефекту, а міжмеханізмова несумісність може бути однією з причин такого розриву. Запропоновано оцінювати вплив рішення на фінансову стійкість, кредитування, конкуренцію, цифрово-операційну стійкість, захист споживачів та євроінтеграційні вимоги. Розвинуто інструментарій через регуляторний паспорт проблеми, матрицю сумісності, інтегровану панель результативності, пілотування та ex post оцінювання. Наукова новизна полягає у переході від ізольованої оцінки окремих норм до аналізу їх сукупного ефекту в адаптивному циклі державного регулювання. Подальші дослідження доцільно спрямувати на кількісну апробацію критеріїв

міжмеханізмової сумісності та визначення порогів регуляторного розриву для окремих напрямів банківського регулювання.

Список використаних джерел

1. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text

2. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text

3. Стратегія розвитку фінансового сектору України (оновлено у 2025 році). Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy

4. Стратегія Національного банку України. Національний банк України. 2025. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-natsionalnogo-banku-ukrayini

5. Про платіжні послуги : Закон України від 30.06.2021 № 1591-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text

6. Про затвердження Положення про відкритий банкінг в Україні : постанова Правління Національного банку України від 25.07.2025 № 80. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_25072025_80

7. Про внесення змін до Положення про відкритий банкінг в Україні : постанова Правління Національного банку України від 31.03.2026 № 32. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_31032026_32

8. Про затвердження Положення про організацію кіберзахисту в банківській системі України : постанова Правління Національного банку України від 12.08.2022 № 178. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_12082022_178

9. Basel Committee on Banking Supervision. Principles for operational resilience. Basel: Bank for International Settlements, 2021. URL:

https://www.bis.org/publications/202103-guidelines-principles-operational-resilience

10. Basel Committee on Banking Supervision. Digitalisation of finance. Bank for International Settlements. 2024. URL: https://www.bis.org/bcbs/publ/d575.htm

11. Про затвердження Положення про регуляторну платформу для тестування послуг, технологій та інструментів на ринках фінансових послуг, платіжному ринку, заснованих на інноваційних технологіях : постанова Правління Національного банку України від 30.03.2023 № 39. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_30032023_39

12. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy/fintech2025

13. Gambacorta L., Lauridsen N., Kiuhan-Vásquez S., Prenio J. Making suptech work: evidence on the key drivers of adoption. BIS Working Papers. 2025. URL: https://www.bis.org/publications/working-paper-1309-making-suptech-work-evidence-key-drivers-adoption

14. European Union. Regulation (EU) 2022/2554 on digital operational resilience for the financial sector (DORA). URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2554/oj

15. Про затвердження Положення про порядок застосування технології хмарних обчислень та внесення зміни до Положення про організацію бухгалтерського обліку в банках України : постанова Правління Національного банку України від 25.08.2025 № 99. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/law/25082025_99.pdf?v=14

References

1. Verkhovna Rada of Ukraine. (1999). Pro Natsionalnyi bank Ukrainy [On the National Bank of Ukraine]: Law of Ukraine No. 679-XIV of 20 May 1999. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text

2. Verkhovna Rada of Ukraine. (2000). Pro banky i bankivsku diialnist [On banks and banking activity]: Law of Ukraine No. 2121-III of 7 December 2000. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text

3. National Bank of Ukraine. (2025). Stratehiia rozvytku finansovoho sektoru Ukrainy [Strategy for the development of the financial sector of Ukraine], updated in 2025. https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy

4. National Bank of Ukraine. (2025). Stratehiia Natsionalnoho banku Ukrainy [Strategy of the National Bank of Ukraine]. https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-natsionalnogo-banku-ukrayini

5. Verkhovna Rada of Ukraine. (2021). Pro platizhni posluhy [On payment services]: Law of Ukraine No. 1591-IX of 30 June 2021. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text

6. National Bank of Ukraine. (2025). Pro zatverdzhennia Polozhennia pro vidkrytyi bankinh v Ukraini [On approval of the Regulation on open banking in Ukraine]: Resolution No. 80 of 25 July 2025. https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_25072025_80

7. National Bank of Ukraine. (2026). Pro vnesennia zmin do Polozhennia pro vidkrytyi bankinh v Ukraini [On amendments to the Regulation on open banking in Ukraine]: Resolution No. 32 of 31 March 2026. https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_31032026_32

8. National Bank of Ukraine. (2022). Pro zatverdzhennia Polozhennia pro orhanizatsiiu kiberzakhystu v bankivskii systemi Ukrainy [On approval of the Regulation on cybersecurity organisation in the banking system of Ukraine]: Resolution No. 178 of 12 August 2022. https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_12082022_178

9. Basel Committee on Banking Supervision. (2021). Principles for operational resilience. Bank for International Settlements.

https://www.bis.org/publications/202103-guidelines-principles-operational-resilience

10. Basel Committee on Banking Supervision. (2024). Digitalisation of finance. Bank for International Settlements. https://www.bis.org/bcbs/publ/d575.htm

11. National Bank of Ukraine. (2023). Pro zatverdzhennia Polozhennia pro rehuliatornu platformu dlia testuvannia posluh, tekhnolohii ta instrumentiv na rynkakh finansovykh posluh, platizhnomu rynku, zasnovanykh na innovatsiinykh tekhnolohiiakh [On approval of the Regulation on the regulatory platform for testing innovative financial and payment services, technologies and instruments]: Resolution No. 39 of 30 March 2023. https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_30032023_39

12. National Bank of Ukraine. (2020). Stratehiia rozvytku fintekhu v Ukraini do 2025 roku [Strategy for fintech development in Ukraine until 2025]. https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy/fintech2025

13. Gambacorta, L., Lauridsen, N., Kiuhan-Vásquez, S., & Prenio, J. (2025). Making suptech work: Evidence on the key drivers of adoption. BIS Working Papers. https://www.bis.org/publications/working-paper-1309-making-suptech-work-evidence-key-drivers-adoption

14. European Union. (2022). Regulation (EU) 2022/2554 on digital operational resilience for the financial sector (DORA). https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2554/oj

15. National Bank of Ukraine. (2025). Pro zatverdzhennia Polozhennia pro poriadok zastosuvannia tekhnolohii khmarnykh obchyslen ta vnesennia zminy do Polozhennia pro orhanizatsiiu bukhhalterskoho obliku v bankakh Ukrainy [On approval of the Regulation on the procedure for using cloud computing technology and amendment of the Regulation on accounting in banks of Ukraine]: Resolution

No. 99 of 25 August 2025. https://bank.gov.ua/admin_uploads/law/25082025_99.pdf?v=14